

Från beroende och fattigdom till medbestämmande och egen försörjning

Recension av boken: Livstider. Kvinnoliv på 1900-talet

Bokens författare: Gunilla Bjerén, Gunilla Carlstedt, Inga Elgqvist-Saltzman, Annika Johansson, Rita Liljeström och Kajsa Sundström
Stockholm: Instant Book

Denna bok bygger på djupintervjuer med kvinnor som berättar sina livshistorier, inte bara svenska utan också vietnamesiska och tanzaniska kvinnor. Det är skakande, gripande och fantastiska berättelser om livsöden så fulla av arbete, lidande, orättvisor och förtryck att man nästan inte kan ta dem till sig. Deras liv har varit inriktade på en sak – att överleva i samhällen som gett dem inget eller föga stöd, som tvingat dem till hårt arbete, omänskligt ansvarstagande och fattigdom.

Man får följa samhällsförändringarna under 1900-talet, speglade i hur dessa kvinnors liv gestaltat sig. Såvida det gäller Sverige har kvinnlig rösträtt, socialdemokratins uppbyggnad av välfärdssamhället, kvinnornas inträde i arbetslivet, utbyggd barnomsorg och jämställdheten som riksprojekt (här vill stavningskontrollen ändra till ”riskprojekt” men jag framhärdar) radikalt ritat om kartan för kvinnors liv under 1900-talet.

Även om det till synes är politiska beslut som ligger bakom reformerna, är det ytterst genom träget arbete och stora försakelser kvinnan erövat sin position i samhället. Självt var jag första generationen arbetarbarn som tog student- och universitetsexamen utan att

ha studerade eller rika föräldrar. Denna bakgrund gav ju inte någon direkt fördel under studierna – för mig krävdes det långt mer energi och beslutsamhet än för mina bättre bemedlade skolkamrater. Ser man längre tillbaka fick min farmor, född 1886, torparmor och sjubarnsmamma, rösträtt först vid 35 års ålder. Min farfarstor dog 1872, 30 år gammal, i barnsäng när hon fött sitt sjätte barn. Rösträtt för kvinnor hade hon säkert aldrig hört talas om. Otaliga är de kvinnor jag mötte som socialassistent på 60-70-talen och som hade slitit för sitt uppehälle och sina barn i många år. Männen var i många fall frånvarande och/eller alkoholiserade. Vid pensionsdags var dessa kvinnor utblottade, utslitna, bortglömda. Men – egendomligt nog, kan det tyckas - nöjda med sina liv, liksom de intervjuade kvinnorna i boken.

Det är bättre nu. Men erövringar är aldrig för evigt utan måste alltid göras på nytt. Det seriösa jämställdhetsarbetet har i postmodern tid flera fiender. Genom invandring har vi tillförts grupper som har en medeltida kvinnosyn med förtryck och hedersmord på dagordningen. Nyfödda och svärhanterliga genusteorier går ut på att det inte finns några kön förutom det sociala som vi påtvingats genom att bära rosa kofta

(eller blå) som spädbarn. Somliga feminister anser att tidigare århundrades kvinnoförtryck motiverar ett mansförtryck och kollektivt skuldbeläggande.

Till och med hos den unga radikala vänstern skymtar ett förakt för dessa arbetarkvinnor – ack, så hopplöst oglamorösa, tålmodiga och trista! Läs till exempel hur författaren och journalisten Maria Sveland skildrar sin mor i *Bitterfittan* – hur nedlåtande hon betraktar hennes händer – rödfnasiga av disk och tvätt. Jämför sedan med hur Ivar Lo-Johansson beskriver Rya-Rya i *Bara en mor* – realistiskt men ömsint och levande. Eller för all del Vilhelm Mobergs *Kristina* i *Utvandrarsviten*, som slet ont men behöll sin medkänsla och värdighet in i det sista. Kärleken bär men föraktet tär.

Nutidens kvinnorörelse, i den mån det går att tala om den i ental, tycks mer drivas av hat och egenintresse än av kärlek och pliktkänsla. Kontrasten mellan de kvinnor som lyfts fram i *Kvinnoliv* och dagens stridslystna kvinnliga samhällsdebattörer är enorm. Här gör författarna ett mycket gott arbete. De beskriver, värderar inte. De analyserar, polemiserar inte. De känner in sina informanter, lär känna dem på djupet. Man har inte bestämt på förhand vilka slutsatser som skall dras. Så arbetar riktiga forskare. Man anar ett sanningssökande av numera sällan skådat slag.

Dagens lyckoforskning torde ha mycket att hämta ur skrifter som denna. Varför förklarar de intervjuade kvinnorna i boken att de levt ett bra och lyckligt liv, trots alla motgångar? Varför anser

Maria Sveland et al (*Happy, Happy!*) att lyckan förutsätter frihet från ansvar och tillåtelse att göra det som faller en in? Varför klarar inte det moderna samhället att rusta ungdomarna för övergången från bekymmersfri barn-dom till ansvarstagande vuxenliv?

Skriften skall ses som en hyllning till 1900-talskvinnorna som stått i centrum under ett omvälvande sekel och en enorm samhällsutveckling. Med boken borde följa en dedikation till dagens unga, både flickor och pojkar: intervju era farmödrar och mormödrar innan det är för sent. Lär er hur de bäddade för ett bättre och mer rättvist samhälle. Det var inte genom att se ner på andra, inte heller genom gnäll, egenintresse och krav hit och dit. Det var genom hårt arbete, mycket ansvarstagande och massor av tålmod. Glöm aldrig det.

Eva-May Melander

Fil kand, journalist och frilansskribent
Även yrkesarbetat som socialarbetare,
utredare och chefsadministratör
E-post: evamay.melander@telia.com